

KOHTUNIKE EETIKANÕUKOGU ARVAMUS nr 2/2025

Kohtute seaduse (KS) § 49 lg 2 p 3 kohaselt ei või kohtunik olla äriühingu asutaja, juhtimisõiguslik osanik, juhatuse või nõukogu liige ega välismaa äriühingu filiaali juhataja. Praktikas on küsimusi tekitanud, kuidas sisustada seaduse väljendit „juhtimisõiguslik osanik“ osaühingu kontekstis, st kas viidatud sätte osa üldse puudutab osaühingut.

Olles enamus- või ainuosanik, saab kohtunik ainuisikuliselt teha olulisi äriühingu juhtimisotsused – osanike pädevusse kuulub näiteks osaühingu nõukogu ja nõukogu puudumisel juhatuse liikmete valimine ja tagasikutsumine (ÄS § 168). Seega praktikas tõusetuvate võimalike eetiliste konfliktide ületamiseks oleks oluline teada saada Kohtunike eetikanõukogu arvamust, kuidas KS § 49 lg 2 p 3 tuleks tõlgendada.

Kas kohtunikeetika põhimõtetega on kooskõlas see, kui kohtunik on osaühingu enamus- või ainuosanikuks?

Asjakohased eetikanormid

Kohtunik hoiab kohtunikukonna ausameelsuse ja sõltumatuse mainet (**eetikakoodeksi p 1**).

Kohtunik korraldab oma elu ja tegevuse, sealhulgas juriidilise tegevuse, selliselt, et võimalik oht konfliktiks kohtunikukohustustega oleks minimaalne (**eetikakoodeksi p 3**).

Kohtunik võib tegutseda ka kodanike ühendustes ja heategevuslikes organisatsioonides, vältides seejuures huvide konflikti ning enda ärakasutamist õigusemõistmise huvide vastaselt. Samuti võib kohtunik osaleda tegevuses, mille eesmärk on tulu saamine, arvestades hea käitumise ja ausa äritegevuse tavasid (**eetikakoodeksi p 5**).

Kohtunik kasutab oma ametivõimu ja -nime üksnes asjakohaselt, hoidudes selle omakasulise ja väärutust ärakasutamisest. Kohtunik ei ohverda ega luba teistel isikutel kasutada oma ametialast prestiiži erahuvide nimel (**eetikakoodeksi p 27**).

Kohtunik käitub korrektselt ja väljapeetult ning väldib tegevust, mis võib heita varju professionile ja õigusemõistmisele (**eetikakoodeksi p 31**).

Kohtunik ei kasuta ega võimalda kasutada kohtunikuameti prestiiži kohtuniku enda, oma pereliikme ega kellegi teise erahuvide edendamiseks, samuti ei tohi kohtunik jätta ega lubada teistel jätta muljet, et keegi on eriseisundis, mis võib ebakohaselt mõjutada kohtunikku tema ametiülesannete täitmisel (**Bangalore põhimõtete kommentaar 4.9**).

Eetikanõukogu seisukoht

Eetikanõukogu käsitleb esitatud küsimust seaduste (kohtute seadus ja äriseadustik) ja eetikakoodeksi väärtuspõhimõtete koosmõjus.

Eetikanõukogu arvates võib ainu- või enamusosaluse omamine olla sama mõjuulatusega kohtuniku ametikohustuste täitmisele kui ametiväline töötamine. Eetikanõukogu soovitab kohtunikul oma ainu- või enamusosalusest igal üksikjuhul kohtu esimeest teavitada ning arvestada tema seisukohaga.

Kohtute seadus (§ 49 lg 2 p 3) ei keela kohtunikul olla osaühingu enamus- või ainuosanik.

Täis- ja usaldusühingu puhul osaleb osanik ühingu juhtimises, st osanikud kuuluvad juhatust asendavasse organisse. Seega ei saa kohtunik olla täis- ja usaldusühingu osanik. Erandina võib üksikjuhtumil see kõne alla tulla juhul, kui ühingulepinguga on juhtimise õigus antud teistele osanikele ja kohtunikul osanikuna puudub õigus osaleda täis- või usaldusühingu juhtimises (ÄS § 88 lg 2; § 126).

Osaühingut juhivad juriidilise isiku organid (juhatuse ja nõukogu). Osaniku juhtimisega seotud õigused piirduvad eelkõige osanike otsuste vastuvõtmisega, samuti annab osa osanikule õiguse osaleda osaühingu kasumi jaotamises. Osanik peab käituma heas usus, sh hoidma ärisaladust. Ainu- või enamusosaniku õiguste ja kohustuste kandmine võivad tekitada kohtunikul nii huvide- kui rollikonflikte.

Eetikanõukogu on arvamisel, et kuigi seadus ei keela kohtunikul osaühingus enamus- ega ainuosanikuks olemist, tuleks kohtunikul kaaluda, kas see ei või ka näiliselt seada ohtu kohtunikkonna ausameelsuse ja sõltumatuse maine. Kas osaühing järgib hea käitumise ja ausa äritegevuse tavasid. Kas ainu- või enamusosalusest tulenevad õigused ja kohustused ei takista kohtuniku ametikohustuste hoolsat ja korrakohast täitmist ega või kaasa tuua rikkumist korruptsiooniohu ja huvide konflikti tõttu.